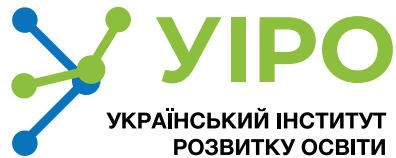

Державна установа
«Український інститут розвитку освіти»

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо вивчення другої іноземної мови у
зкладах профільної середньої освіти

Київ 2026

УДК 37.013.42:374(477)

М 54

Рекомендовано до використання рішенням методичної ради
Державної установи «Український інститут розвитку освіти»
(протокол № 3 від 01.06.2026)

Автори-упорядники:

Оксана КОВАЛЕНКО, методист відділу змісту освіти Державної установи
«Український інститут розвитку освіти»;

Всеволод СЕРГІЄНКО, в. о. начальника відділу змісту освіти Державної установи
«Український інститут розвитку освіти»

Рецензенти:

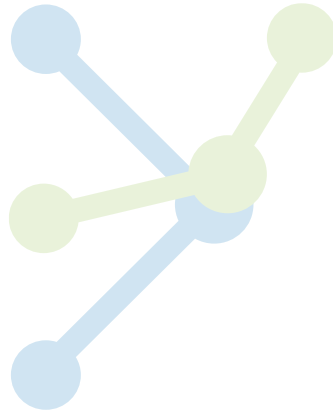
Алла НЕСВІТ, викладачка кафедри фонетики і практики англійської мови факультету
германської філології і перекладу Київського національного
лінгвістичного університету

Таїсія ТИРПАК, вчитель англійської мови Ужгородського ліцею №8; консультант КУ
«Центр професійного розвитку педагогічних працівників» Ужгородської
міської ради

Методичні рекомендації щодо вивчення другої іноземної мови у зкладах профільної середньої освіти. – Київ : ДУ «УІРО», 2026. – 14с.

Методичні рекомендації щодо вивчення другої іноземної мови у закладах профільної середньої освіти адресовані керівникам закладів загальної середньої освіти, учителям іноземних мов та методистам для роботи з учнями 10–12 класів. Рекомендації розроблено з метою структурування освітнього процесу відповідно до вимог Державного стандарту профільної середньої освіти та Типової освітньої програми для 10–12 класів закладів загальної середньої освіти, які забезпечують здобуття профільної середньої освіти за академічним спрямуванням (зі змінами, затвердженими наказом МОН від 19.12.2025 №1674).

Видання містить методичні поради щодо реалізації двох гнучких освітніх траєкторій – логічного продовження вивчення мови з базової школи до автономного рівня B1 та інтенсивного опанування предмета з нуля (Ab initio). У документі представлено рекомендації щодо оптимізації годинного навантаження за принципом «стартового занурення», синхронізації курсів першої і другої мов, використання AI-платформ для цифровізації навчання, а також упровадження формувального оцінювання та мовного портфолію учня. Рекомендації розроблено з урахуванням сучасного українського контексту – реалізації принципу багатомовності через призму україноцентризму, подолання мовних бар'єрів та формування національної ідентичності старшокласників для їхньої міжнародної академічної та професійної самореалізації.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
щодо вивчення другої
іноземної мови у закладах
профільної середньої освіти

Київ 2026

Вступ та нормативно-правове підґрунтя

Трансформація старшої школи в Україні в межах реалізації реформи «Нова українська школа» передбачає розбудову профільної освіти (10–12 класи) як гнучкого механізму індивідуалізації навчання. У цьому контексті вивчення другої іноземної мови набуває статусу стратегічного освітнього компонента, що забезпечує не лише мовленнєвий розвиток, а й формування конкурентоспроможної особистості, здатної до міжкультурної взаємодії в академічному та професійному середовищах.

Методичні рекомендації для другої іноземної мови розроблені з метою структурування освітнього процесу відповідно до вимог Державного стандарту профільної середньої освіти та Типової освітньої програми для 10–12 класів, затвердженої Наказом МОН від 19.12.2025 №1674. Для практичного впровадження курсу підготовлено дві модельні навчальні програми. Модельна навчальна програма «Друга іноземна мова 10-12 класи» (основний рівень) для закладів профільної середньої освіти <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/profilna/mnp/programa-10-12-druga-inozemna-2025-1.pdf>. Модельна навчальна програма «Друга іноземна мова – від перших кроків до активного спілкування» <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2026/mnp/04/01/druga-inozemna-vid-persix-kroktiv-do-aktivnogo-spilkuvannia.pdf>, яка передбачає диференціацію змісту навчання залежно від стартового рівня учнів та обраного профілю. Ці дві Програми формують два напрямки або траєкторії вивчення другої іноземної мови у старшій профільній школі.

Перша траєкторія реалізується як логічне продовження курсу другої іноземної мови, розпочатого в основній школі (5–9 класи), і є обов'язковим складником для класів, що входять до кластера з поглибленим вивченням іноземних мов. Для реалізації цієї траєкторії розроблена Модельна навчальна програма «Друга іноземна мова 10-12 кла-

си» (основний рівень) для закладів профільної середньої освіти, яка є логічним продовженням базового володіння мовою до автономного рівня B1 за шкалою CEFR. Змістове наповнення цієї програми спрямоване на розвиток мовних та мовленнєвих навичок академічного спрямування, де іноземна мова стає інструментом для критичного аналізу складних текстів, написання есе та участі в дискусіях на абстрактні теми. У програмі особлива увага приділяється стратегіям професійно-орієнтованої комунікації, що готує випускників до використання мови у майбутній фаховій діяльності та міжнародній науковій співпраці. Основний акцент робиться на поглибленні лінгвістичних знань через роботу з автентичними текстами різних жанрів, розвиток навичок аргументації в усних дискусіях та написання текстових повідомлень (звітів, рецензій, мотиваційних листів). Навчання на цьому рівні інтегрує елементи профорієнтації, дозволяючи учням використовувати мову для ознайомлення з міжнародними освітніми платформами та науково-популярним контентом, що відповідає їхнім профільним спрямуванням.

Друга траєкторія передбачає вивчення другої іноземної мови з нуля (Ab initio) і призначена для учнів усіх інших кластерів академічного спрямування, які не вивчали цю мову раніше або вирішили змінити другу іноземну мову при переході до старшої школи та не є обов'язковою а пропонується як курс за вибором. Модельна навчальна програма «Друга іноземна мова від перших кроків до активного спілкування» реалізує основний рівень і фокусується на інтенсивному формуванні базової комунікативної компетенції. Під час навчання у 10-12 класах учні мають змогу опанувати навички, необхідні для повсякденного спілкування та розв'язання життєвих завдань у мовному середовищі, досягаючи початкового рівня B1. Методологія викладання в межах цієї траєкторії спирається на лінгвістичну свідомість учнів та їхній досвід опанування першої іноземної мови, що дозволяє застосовувати порівняльні методи навчання та пришвидшувати засвоєння граматичних структур і лексики через позитивний мовний перенос.

Концептуальною ідеєю обох траєкторій є реалізація принципу багатомовності через призму україноцентризму. Вивчення іноземної мови розглядається як інструмент «м'якої сили», що дозволяє учням усвідомлювати власну національну ідентичність через порівняння зі світовим досвідом та ефективно представляти інтереси України на міжнародній арені. Обидві програми забезпечують методичну гнучкість, дозволяючи вчителю адаптувати навчальний матеріал до потреб конкретного профілю, інтегруючи елементи предметно-мовного навчання та сучасні цифрові технології. Таким чином, створюються умови для безперервного розвитку іншомовної компетентності учнів, що відповідає європейським стандартам якості освіти та стратегічним цілям національної освітньої політики.

Ефективність вивчення другої іноземної мови значною мірою залежить від стратегічної інтеграції курсів та чіткого визначення співвідношення між першою і другою мовами. У профільній школі це співвідношення має бути збалансованим: перша іноземна мова зазвичай виконує роль провідного інструменту академічного навчання, тоді як друга іноземна мова виступає як розширювальний компонент, що підсилює полікультурний розвиток учня. Інтегрований підхід передбачає синхронізацію лексичних тем та граматичних структур, що дозволяє уникати дублювання матеріалу та використовувати міжпредметні зв'язки для інтенсифікації навчання. Такий синергетичний ефект сприяє формуванню цілісної мовної картини світу та розвиває здатність учнів легко перемикатися між різними лінгвістичними кодами.

Реалізація академічної свободи закладу освіти є ключовим інструментом для створення освітньої траєкторії. Заклади загальної середньої освіти мають право самостійно підсилювати вивчення другої іноземної мови шляхом перерозподілу годин варіативної складової або використання годин, відведених на вибіркові освітні компоненти. Це дозволяє впроваджувати спеціалізовані курси за вибором, орієнтовані на професійне спрямування, як-от «Ділова іноземна мова», «Технічний переклад» або «Країнознавство». Окрім того, академічна автономія дає мож-

ливність закладу збільшувати кількість практичних занять або запроваджувати факультативи для підготовки до міжнародних мовних іспитів, що забезпечує високу якість знань та підвищує мотивацію старшокласників до вивчення мови як засобу професійної реалізації.

Ефективна **реалізація модельних програм** у старшій профільній школі потребує переходу від традиційних методів викладання до інтегрованого технологічного середовища. Цифровізація освітнього процесу виступає ключовим чинником інтенсифікації навчання, особливо в умовах обмеженого часу для вивчення другої іноземної мови. Використання AI-платформ дозволяє персоналізувати навчання через генерацію адаптивних вправ, миттєвий зворотний зв'язок та створення інтерактивних симуляцій реального спілкування. Інтерактивні ресурси та віртуальні мовні середовища надають учням можливість занурення в автентичний контекст, де мова стає живим інструментом взаємодії, а не лише предметом вивчення. Це сприяє подоланню мовного бар'єру та підвищує цифрову компетентність старшокласників, що є невід'ємною частиною академічного спрямування.

Ключовим принципом організації навчання в 10–12-х класах є гнучка диференціація, що забезпечує реалізацію індивідуальних освітніх траєкторій. Враховуючи, що учні можуть мати суттєво різний стартовий рівень (особливо в класах, де поєднуються ті, хто продовжує вивчення, і ті, хто змінив мову навчання), педагог має застосовувати методи рівневого навчання. Це передбачає використання різнорівневих завдань у межах однієї теми, варіативність темпів опанування матеріалу та право учня на вибір форм підсумкового звітування. Диференційований підхід дозволяє кожному здобувачу освіти відчувати успіх, незалежно від початкової бази, та забезпечує умови для максимального розкриття лінгвістичного потенціалу в межах обраного профілю.

Система оцінювання у старшій профільній школі (10–12 класи) трансформується з інструменту контролю в інструмент підтримки та стимулювання навчального поступу. Пріоритетним стає формувальне оціню-

вання, яке забезпечує постійний зворотний зв'язок між учителем та учнем. Воно спрямоване не на констатацію помилок, а на виявлення прогалин у знаннях та спільну розробку стратегій їх подолання. Регулярні коментарі вчителя, використання чек-листів для взаємооцінювання та дескрипторів успіху допомагають підтримувати високий рівень мотивації учнів, що є критично важливим при вивченні другої іноземної мови, особливо для тих, хто розпочинає цей шлях «з нуля». Такий підхід створює психологічно комфортне середовище, де помилка сприймається як природний етап процесу навчання.

Підсумкове оцінювання здійснюється на основі чіткої відповідності вимогам Державного стандарту профільної середньої освіти та очікуваним результатам, визначеним модельними програмами. Воно має комплексний характер і охоплює всі види мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, читання та письмо. Для учнів лінгвістичного профілю підсумкові завдання максимально наближені до формату національних іспитів та міжнародних тестів відповідного рівня, що забезпечує якісну підготовку до подальшого навчання у вищих навчальних закладах. Оцінювання результатів у межах програм «Ab initio» зосереджується на функціональній спроможності учня використовувати мову для розв'язання практичних комунікативних ситуацій, передбачених базовим рівнем стандарту.

Невід'ємною частиною оцінювання є розвиток навичок самооцінювання та рефлексії, що реалізується через впровадження мовного портфоліо. Це інструмент персонального моніторингу, де учень фіксує свої досягнення, кращі творчі роботи та сертифікати. Використання портфоліо стимулює старшокласників до аналізу власного прогресу, допомагає усвідомити сильні сторони та визначити зони для подальшого зростання. Регулярна рефлексія над процесом навчання сприяє формуванню автономії учня та здатності самостійно ставити цілі і обирати методи опанування іноземної мови, що є кінцевою метою сучасної профільної освіти в умовах глобалізації.

Особливості організації освітнього процесу при вивченні другої іноземної мови

Організація освітнього процесу в 10–12-х класах за академічним спрямуванням ґрунтується на гнучкому розподілі навчального часу, що дозволяє максимально адаптувати програму до потреб обраного профілю. Відповідно до Типової освітньої програми, мовно літературний кластер з поглибленим вивченням іноземних мов передбачає варіативність годинного навантаження, що безпосередньо впливає на глибину опанування другої іноземної мови. У класах (групах) де друга іноземна мова є логічним продовженням курсу, розпочатого в основній школі (5–9 класи), незалежно від вибраного профілю, на вивчення другої іноземної мови має виділятися не менше 2 годин на тиждень, що створює умови для реалізації поглибленого рівня програми. Для першої траєкторії (профілі з поглибленим вивченням іноземних мов) години доцільно добирати з кількості навчальних годин для обов'язкових освітніх компонентів за обраним профілем, для другої траєкторії з кількості навчальних годин для вибіркоких компонентів, що фінансуються з державного бюджету.

При формуванні робочого навчального плану закладу освіти для вивчення другої іноземної мови з нуля (*Ab initio*), особливу увагу слід приділити моделі інтенсивного опанування другої іноземної мови. Враховуючи, що учні розпочинають вивчення предмета без попередньої бази, адміністрації закладів загальної середньої освіти рекомендовано використовувати наступні аргументи для оптимізації годинного навантаження:

1. Принцип «Стартового занурення» у 10 класі

Для подолання мовного бар'єру та швидкого засвоєння фонетичної та граматичної бази в перший рік навчання (10 клас) критично необхідним є виділення **не менше 3 годин на тиждень**. Згідно з методичними засадами інтенсивного навчання, перерва між заняттями понад два дні суттєво уповільнює формування довготривалої пам'яті на початковому етапі. Трьохгодинне навантаження дозволяє:

- ▶ сформувати стійку артикуляційну базу;
- ▶ засвоїти базовий лексичний корпус (близько 500–800 одиниць) за перший рік;
- ▶ забезпечити перехід від рівня «виживання» (Breakthrough) до елементарного володіння.

2. Когнітивна (ментальна) готовність старшокласників

На відміну від учнів 5-х класів, старшокласники 10–12 класів мають розвинені навички абстрактного мислення та сформовану лінгвістичну свідомість (на базі першої іноземної мови). Це дозволяє використовувати **стратегію інтенсифікації**, де за 3 години на тиждень у 10 класі опрацьовується обсяг матеріалу, на який в основній школі витрачається значно більше часу. Таким чином, виділення ресурсу годин на старті є інвестицією в академічну успішність учня в 11–12 класах.

3. Вимоги Державного стандарту та конкурентоспроможність

За умови виділення лише 2 годин на тиждень протягом трьох років, досягнення рівня B1) є ризикованим через дефіцит часу на мовленнєву практику. Виділення 3 годин гарантує виконання державних вимог до результатів навчання та дає учневі реальний шанс використовувати другу мову для вступу до закладів вищої освіти або участі в міжнародних програмах обміну.

Ефективність вивчення другої іноземної мови значною мірою залежить від стратегічної інтеграції курсів та чіткого визначення співвідношення між першою і другою мовами. У профільній школі це співвідношення має бути збалансованим: перша іноземна мова зазвичай виконує роль провідного інструменту академічного навчання, тоді як друга іноземна мова виступає як розширювальний компонент, що підсилює полікультурний розвиток учня. Інтегрований підхід передбачає синхронізацію лексичних тем та граматичних структур, що дозволяє уникати дублювання матеріалу та використовувати міжпредметні зв'язки для інтенсифікації навчання. Такий синергетичний ефект сприяє формуванню цілісної мовної картини світу та розвиває здатність учнів легко перемикатися між різними лінгвістичними кодами.

Реалізація академічної свободи закладу освіти є ключовим інструментом для створення освітньої траєкторії. Заклади загальної середньої освіти мають право самостійно підсилювати вивчення другої іноземної мови шляхом перерозподілу годин варіативної складової або використання годин, відведених на вибіркові освітні компоненти. Це дозволяє впроваджувати спеціалізовані курси за вибором, орієнтовані на професійне спрямування, як-от «Ділова іноземна мова», «Технічний переклад» або «Країнознавство». Окрім того, академічна автономія дає можливість закладу збільшувати кількість практичних занять або запроваджувати факультативи для підготовки до міжнародних мовних іспитів, що забезпечує високу якість знань та підвищує мотивацію старшокласників до вивчення мови як засобу професійної реалізації.

Цей комплексний підхід закладає практичне підґрунтя для модернізації іншомовної освіти у старшій школі відповідно до філософії «Нової української школи». Впровадження окреслених стратегій дозволяє закладам освіти ефективно реалізувати свою академічну свободу, гнучко оптимізувати годинне навантаження та адаптувати навчальні плани під конкретні профілі. Завдяки синхронізації мовних курсів, міжпредметній інтеграції та принципу «стартового занурення» створюються умови для

подолання учнями психологічних бар'єрів та інтенсивного засвоєння матеріалу без перевантаження.

Запропоновані моделі не просто забезпечують виконання вимог Державного стандарту, а трансформують вивчення другої іноземної мови у функціональний інструмент, який підсилює національну ідентичність старшокласників та відкриває перед ними реальні перспективи для міжнародної академічної і професійної самореалізації.

Методичне видання

Коваленко Оксана Ярославівна
Сергієнко Всеволод Сергійович

Методичні рекомендації щодо вивчення другої іноземної мови у закладах профільної середньої освіти

Методичні рекомендації підготовлено на виконання Операційної цілі 1.3.1 «Зміст дошкільної освіти оновлено відповідно до Європейської рамки якості дошкільної освіти та Рекомендацій Ради ЄС щодо ключових компетентностей освіти впродовж життя», Завдання 1.3.1.1 «Розроблення та затвердження Державного стандарту дошкільної освіти», захід 4) «Розроблення рекомендацій для авторських колективів щодо нового змісту освітніх програм» Оперативного плану діяльності Державної установи «Український інститут розвитку освіти» на 2026 рік, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 26.02.2026 № 356.

Формат 60x84/16.

Ум. друк. арк. 0,5. Обл.-вид. арк. 0,3.

Державна установа «Український інститут розвитку освіти»

вул. Василя Липківського, 36,

Київ, 03035

<https://uied.org.ua>

